

Σαν σήμερα το 1922: Ξεκινά η Δίκη των Έξι

/ [Ιστορία - Εθνικά Θέματα](#)

Με την ονομασία αυτή έμεινε στην ιστορία η δίκη των πρωταίτιων της Μικρασιατικής Καταστροφής από έκτακτο στρατοδικείο, που συγκρότησαν οι βενιζελικοί αξιωματικοί της Επανάστασης του 1922. Στο εδώλιο κάθισαν επτά πολιτικοί και ένας στρατιωτικός, από τους οποίους οι έξι καταδικάσθηκαν σε θάνατο και εκτελέσθηκαν. Η δίκη διεξήχθη από τις 31 Οκτωβρίου έως τις 15 Νοεμβρίου 1922 στην ειδικά διαρρυθμισμένη αίθουσα συνεδριάσεων της Βουλής (Παλαιά Βουλή). Ήταν ένα από τα πιο δραματικά επεισόδια του Εθνικού Διχασμού.

Μετά τη Μικρασιατική Καταστροφή κι ενώ η Ελλάδα παρουσίαζε εικόνα διάλυσης, εκδηλώθηκε στρατιωτικό κίνημα υπό τους συνταγματάρχες Πλαστήρα και Γονατά και τον αντιπλοίαρχο Φωκά, που προκάλεσε την παραίτηση της κυβέρνησης Τριανταφυλλάκου και του βασιλιά Κωνσταντίνου (14 Σεπτεμβρίου 1922) υπέρ του υιού του Γεωργίου Β'. Ο χαρακτήρας του βασιζόταν στην ανάγκη της πίστης ότι «ο ελληνικός στρατός δεν νικήθηκε, αλλά προδόθηκε».

Στην Αθήνα συγκροτήθηκε Επαναστατική Επιτροπή, η οποία ανέλαβε άμεση δράση, διατάσσοντας εκτεταμένες συλλήψεις αντιβενιζελικών πολιτικών, υπό την πίεση της κοινής γνώμης. Μία ογκώδης διαδήλωση 100.000 ανθρώπων στην Πλατεία Συντάγματος στις 9 Οκτωβρίου ζητά την εκτέλεση υπευθύνων της τραγωδίας. Ο Πλαστήρας, που είναι ο αδιαμφισβήτητος αρχηγός του κινήματος, βρίσκεται σε δύσκολη θέση.

Οι αδιάλλακτοι στον στρατό (Πάγκαλος, Οθωναίος, Χατζηκυριάκος), αλλά και ο Αλέξανδρος Παπαναστασίου απαιτούν εκτελέσεις. Οι μετριοπαθείς (Πλαστήρας, Δαγκλής, Γονατάς), θέλουν κανονική δίκη, όπως και οι μεγάλες Δυνάμεις της Ευρώπης, που ζητούν από τον Πλαστήρα να αποφύγει τις βεβιασμένες ενέργειες και τις συνοπτικές διαδικασίες. Τελικά, οι δύο πλευρές συμβιβάστηκαν και αποφασίστηκε η ίδρυση εκτάκτου στρατοδικείου, που από τη φύση του δεν παρέχει τα εχέγγυα για μια δίκαιη δίκη.

Επικεφαλής της ανακριτικής επιτροπής ανέλαβε ο σκληροπυρηνικός υποστράτηγος Θεόδωρος Πάγκαλος, με βοηθούς τους συνταγματάρχες Ιωάννη Καλογερά και Χαράλαμπο Λούφα. Στο πόρισμα της Επιτροπής, που εκδόθηκε στις 24 Οκτωβρίου, παραπέμφθηκαν να δικασθούν στο έκτακτο στρατοδικείο με την κατηγορία της εσχάτης προδοσίας οκτώ πρόσωπα, που διαδραμάτισαν πρωταγωνιστικό ρόλο την περίοδο 1920 - 1922:

Δημήτριος Γούναρης (59 ετών, πρώην Πρωθυπουργός)

Πέτρος Πρωτοπαπαδάκης (68 ετών, πρώην Πρωθυπουργός)

Νικόλαος Στράτος (50 ετών, πρώην Πρωθυπουργός)

Νικόλαος Θεοτόκης (44 ετών, Υπουργός Στρατιωτικών στην κυβέρνηση Πρωτοπαπαδάκη)

Γεώργιος Μπαλτατζής (56 ετών, Υπουργός Εξωτερικών στις κυβερνήσεις Γούναρη και Πρωτοπαπαδάκη)

Ξενοφών Στρατηγός, υποστράτηγος ε.α. (53 ετών, Υπουργός Συγκοινωνιών στην κυβέρνηση Γούναρη)

Μιχαήλ Γούδας, υποναύαρχος ε.α. (54 ετών, Υπουργός Εσωτερικών στην κυβέρνηση Γούναρη)

Γεώργιος Χατζανέστης, αντιστράτηγος (59 ετών, Αρχιστράτηγος Μικράς Ασίας και Θράκης)

Το δίκαιο αίτημα των κατηγορουμένων να δικασθούν από το Ειδικό Δικαστήριο κατ' εφαρμογή του νόμου περί ευθύνης Υπουργών απορρίφθηκε από τον Πάγκαλο με εξωνομική αιτιολόγηση. Τρεις μέρες νωρίτερα (21 Οκτωβρίου) είχε συγκροτηθεί το έκτακτο στρατοδικείο με πρόεδρο τον υποστράτηγο Αλέξανδρο Οθωναίο.

Η απολογία Χατζηανέστη

Στις 9 το πρωί της 31ης Οκτωβρίου 1922 άρχισε η ακροαματική διαδικασία στην αίθουσα συνεδριάσεων της Βουλής (Παλαιά Βουλή). Τον πρόεδρο του Αλέξανδρου Οθωναίο πλαισίωναν ως στρατοδίκες τρεις συνταγματάρχες, ένας πλοίαρχος, ένας αντισυνταγματάρχης, δύο αντιπλοίαρχοι, τρεις ταγματάρχες, ένας λοχαγός και ένας στρατιωτικός δικαστικός σύμβουλος. Επαναστατικοί επίτροποι ήταν ο εισαγγελέας του Αρείου Πάγου Κωνσταντίνος Γεωργιάδης και οι συνταγματάρχες Ιωάννης Ζουρίδης και Νεόκοσμος Γρηγοριάδης. Γραμματέας του δικαστηρίου ήταν ο Ιωάννης Πεπονής. Συνήγοροι υπεράσπισης των κατηγορουμένων ανέλαβαν διαπρεπείς δικηγόροι (Κωνσταντίνος Τσουκαλάς, Αναστάσιος Παπαληγούρας, Οικονομίδης, Δουκάκης, Νοταράς, Ρωμανός και Σωτηριάδης).

Η δίκη διεξήχθη σε 14 συνεδριάσεις. Μετά την απόρριψη των ενστάσεων των κατηγορουμένων εξετάστηκαν 12 μάρτυρες κατηγορίας και 12 υπεράσπισης. Επιτυχία της κατηγορούσας αρχής υπήρξε ότι οι περισσότεροι μάρτυρες κατηγορίας προήρχοντο από το αντιβενιζελικό στρατόπεδο, όπως και οι κατηγορούμενοι. Στις 6 Νοεμβρίου ο κατηγορούμενος Δημήτριος Γούναρης ασθένησε σοβαρά από τύφο και μεταφέρθηκε σε ιδιωτική κλινική. Υπέβαλε αίτημα αναβολής της δίκης, το οποίο απορρίφθηκε και έτσι δικαζόταν ωσεί παρών.

Κοινή ήταν η πεποίθηση σε Ελλάδα και εξωτερικό ότι το δικαστήριο θα επιβάλει θανατικές ποινές. Οι διεθνείς πιέσεις υπέρ των κατηγορουμένων εντείνονται. Υπό το βάρος τους, η κυβέρνηση του μετριοπαθή Σωτηρίου Κροκιδά παραιτείται στις 10 Νοεμβρίου και την πρωθυπουργία αναλαμβάνει στις 14 Νοεμβρίου ο συνταγματάρχης Στυλιανός Γονατάς, ηγετικό στέλεχος του στρατιωτικού κινήματος.

Την ίδια μέρα ολοκληρώθηκαν οι απολογίες των κατηγορουμένων και οι αγορεύσεις των συνηγόρων υπεράσπισης. Ένα τέταρτο μετά τα μεσάνυχτα της 15ης Νοεμβρίου, το δικαστήριο αποσύρεται σε διάσκεψη για να εκδώσει την απόφασή του. Στις 6:40 π.μ. οι στρατοδίκες επανέρχονται στην έδρα και ο Πρόεδρος του Έκτακτου Στρατοδικείου Αλέξανδρος Οθωναίος διαβάζει την

ετυμηγορία του δικαστηρίου:

Εν ονόματι του Βασιλέως των Ελλήνων Γεωργίου Β' το Έκτακτον Στρατοδικείον συσκεφθέν κατά νόμον, κηρύσσει παμψηφεί τους μεν Γεώργιον Χατζηανέστην, Δημήτριον Γούναρην, Νικόλαον Στράτον, Πέτρον Πρωτοπαπαδάκην, Γεώργιον Μπαλτατζήν και Νικόλαον Θεοτόκην εις την ποινήν του Θανάτου. Τους δε Μιχαήλ Γούδαν και Ξενοφώντα Στρατηγόν εις την ποινήν των ισοβίων δεσμών.

Διατάσσει την στρατιωτικήν καθαίρεσιν των Γεωργίου Χατζηανέστη αρχιστρατήγου, Ξενοφώντος Στρατηγού υποστρατήγου και Μιχαήλ Γούδα υποναυάρχου και επιβάλλει αυτούς τα έξοδα και τέλη.

Επιδικάζει παμψηφεί χρηματικήν αποζημίωσιν υπέρ του Δημοσίου κατά του Δημητρίου Γούναρη δραχμών 200 χιλιάδων, Νικολάου Στράτου δραχμών 335 χιλιάδων, Γεωργίου Μπαλτατζή και Νικολάου Θεοτόκη δραχμών 1 εκατομμυρίου και Μιχαήλ Γούδα δραχμών 200 χιλιάδων.

Αμέσως μετά, ο επαναστατικός επίτροπος Νεόκοσμος Γρηγοριάδης μεταβαίνει στις φυλακές Αβέρωφ, όπου εκρατούντο οι κατηγορούμενοι και τους ανακοινώνει την καταδικαστική απόφαση. Είναι 9 το πρωί. Στους έξι θανατοποινίτες ανακοινώνει ότι η εκτέλεση θα γίνει σε δύο ώρες. Υποβολή ενδίκων μέσων δεν προβλεπόταν για τους καταδικασθέντες. Στις 10:30 δύο φορτηγά τους παραλαμβάνουν και τους μεταφέρουν στον χώρο εκτελέσεων στου Γουδή, πίσω από το νοσοκομείο «Σωτηρία». Μία ώρα αργότερα, 36 πυροβολισμοί αντηχούν από τους άνδρες του εκτελεστικού αποσπάσματος και οι 6 πέφτουν νεκροί. Στις 2:30 μ.μ. κηδεύονται στο Α' Νεκροταφείο, κάτω από αυστηρά μέτρα ασφαλείας.

Η επίσπευση της εκτέλεσης των 6 έγινε με προτροπή του Πάγκαλου. Ο στρατηγός ήθελε να μην τους προλάβει ζωντανούς ο πλοίαρχος Τάλμποτ, που έφθασε λίγο αργότερα στην Αθήνα ως απεσταλμένος της Αγγλικής Κυβέρνησης για να πιέσει την κυβέρνηση να αναβάλει την εκτέλεση των θανατικών ποινών. Ο ρόλος του Ελευθερίου Βενιζέλου δεν είναι απόλυτα ξεκαθαρισμένος. Ο ίδιος είχε αποσυρθεί της πολιτικής και ευρίσκετο στο εξωτερικό μη αναμιγνυόμενος, όπως έλεγε, στις κυβερνητικές υποθέσεις. Ένα τηλεγράφημά του προς την κυβέρνηση για τις δυσμενείς επιπτώσεις της εκτέλεσης έφθασε την επομένη (16 Νοεμβρίου).

Η εκτέλεση των 6 έγινε, κυρίως, για να ικανοποιηθεί το λαϊκό αίσθημα και όχι γιατί πραγματικά είχαν διαπράξει προδοσία σε βάρος της Ελλάδας. Την άποψη αυτή επαληθεύουν τα λόγια του Θεόδωρου Πάγκαλου, χρόνια αργότερα: «Δεν παραδέχομαι ότι διέπραξαν συνειδητήν προδοσίαν... αλλά υπήρξαν μοιραία και αναγκαία θύματα εις τον βωμόν της Πατρίδος».

Η Επανάληψη της Δίκης

Στις 20 Ιανουαρίου 2008 ο Μιχαήλ Πρωτοπαπαδάκης, εγγονός του Πέτρου Πρωτοπαπαδάκη, προσέφυγε στον Άρειο Πάγο και ζήτησε με αίτησή του την ακύρωση της απόφασης του Εκτάκτου Επαναστατικού Στρατοδικείου Αθηνών της 15ης Νοεμβρίου 1922 και την επανάληψη της διαδικασίας (δίκης), με το αιτιολογικό της ύπαρξης νέων στοιχείων, σύμφωνα με το άρθρο 525 του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας. Τα νέα στοιχεία που επικαλέστηκε ο αιτών ήταν μία επιστολή του πρωθυπουργού Ελευθερίου Βενιζέλου προς τον αρχηγό της αξιωματικής αντιπολίτευσης Παναγή Τσαλδάρη (Ιανουάριος 1929) και ένα απόσπασμα από την ομιλία του Ελευθερίου Βενιζέλου στη Βουλή στις 31 Μαρτίου 1932.

Στην επιστολή του προς τον Παναγή Τσαλδάρη έγραφε ο Ελευθέριος Βενιζέλος:

Δύναμαι να διαβεβαιώσω υμάς κατά τον πλέον κατηγορηματικόν τρόπο ότι ουδείς των πολιτικών αρχηγών της δημοκρατικής παρατάξεως θεωρεί ότι οι ηγέται της πολιτικής, ήτις ηκολουθήθη μετά το 1920, διέπραξαν προδοσία κατά της χώρας ή ότι εν γνώσει οδήγησαν τον τόπο εις την μικρασιατική καταστροφή. Δύναμαι μάλιστα να σας διαβεβαιώσω ότι πιστεύω ακραδάντως ότι θα ήσαν ευτυχείς αν η πολιτική των οδηγεί την Ελλάδα εις εθνικόν θρίαμβον.

Κατά δε τη συνεδρίαση της Βουλής της 31ης Μαρτίου 1932, ο πρωθυπουργός Ελευθέριος Βενιζέλος, αναφερθείς στο θέμα της θανατικής καταδίκης των «έξι», δήλωσε ότι αποτελεί ειλικρινή του επιθυμία να αποκατασταθεί η μνήμη των νεκρών, υπέρ των οποίων ήταν έτοιμος να προσέλθει σε μνημόσυνο όπως δεηθεί, μετά των συγγενών και φίλων αυτών, από κοινού υπέρ εκείνων.

Στις 19 Νοεμβρίου 2009 το Ζ' Ποινικό Τμήμα του Αρείου Πάγου συνελθών σε συμβούλιο δέχθηκε τους ισχυρισμούς του αιτούντος με ψήφους 3 έναντι 2 και παρέπεμψε το θέμα στην Ολομέλεια του Αρείου Πάγου για την οριστική απόφαση (1533/2009). Στις 20 Δεκεμβρίου 2009 η Ολομέλεια του Αρείου Πάγου συνεδρίασε κεκλεισμένων των θυρών και με εισήγηση του αντεισαγγελέα του δικαστηρίου Αθανασίου Κονταξή έκρινε ότι εσφαλμένα παραπέμφθηκε ενώπιόν της από το Ποινικό Τμήμα το ζήτημα της επανάληψης της «δίκης των έξι» και ότι κατά συνέπεια αναβιώνει η απόφαση 1533/2009 του Ζ' Ποινικού Τμήματος.

Στις 12 Μαΐου 2010 συνήλθε σε συμβούλιο το Ζ' Ποινικό Τμήμα του Αρείου Πάγου υπό νέα σύνθεση, για να συμπληρώσει την απόφαση 1533/2009 και να διατυπώσει το διατακτικό, σύμφωνα με το άρθρο 145 του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας. Στη δίκη παρενέβη με δήλωση πολιτικής αγωγής η Ομοσπονδία Προσφυγικών Σωματείων Ελλάδος, που εκπροσωπεί 185 σωματεία και πλέον των 300.000 απογόνων των προσφύγων του 1922, υποστηρίζοντας ότι θα πρέπει να απορριφθεί η αίτηση επανάληψης της διαδικασίας, επειδή οι έξι καταδικασθέντες από το Στρατοδικείο με τις πράξεις και τις παραλείψεις τους προκάλεσαν τη Μικρασιατική Καταστροφή και τον ξεριζωμό του Ελληνισμού από τις πατρογονικές ρίζες του, μετά 3.000 χρόνια παρουσίας στη Μικρά Ασία. Η παράσταση πολιτικής αγωγής απορρίφθηκε ως απαράδεκτη από το δικαστήριο.

Στις 20 Οκτωβρίου 2010 το δικαστήριο εξέδωσε την απόφασή του και έκανε δεκτή την αίτηση του Μιχαήλ Πρωτοπαπαδάκη, κρίνοντας αθώους τους έξι καταδικασθέντες σε θάνατο από το Έκτακτο Επαναστατικό Δικαστήριο Αθηνών. Με την απόφαση 1675/2010 το Ζ' Ποινικό Τμήμα του Αρείου Πάγου ακυρώνει την απόφαση του Εκτάκτου Επαναστατικού Στρατοδικείου Αθηνών ως προς όλους τους καταδικασμένους για εσχάτη προδοσία και παύει οριστικά την ποινική δίωξη λόγω παραγραφής.

Πηγή: sansimera.gr